

Четене и слушане

(обучение
на рецептивните видове
речева дейност)

Обучение на езиковите аспекти:

- Обучение по произношение;
- Обучение по лексика;
- Обучение по граматика.

Обучение на комуникация –
обучение на видове речева
дейност

Видове речева дейност

	Устна реч	Писмена реч
Рецептивна дейност	Слушане	Четене
Продуктивна дейност	Говорене	Писане

Психологически механизми при четене

Характеристики на четенето

- разбиране
- бързина (250-300 думи/мин – роден език)
- интерактивност
- използване на стратегии
- целенасоченост и преценка
- лингвистичен характер

Модели на четенето (хипотези за протичена на процеса на четене)

- низходящ модел (отгоре надолу)
- възходящ модел (отдолу нагоре)
- интерактивен модел

Възходящ модел

- “отдолу нагоре” (bottom up) – от езиковите елементи на текста (букви, думи, словосъчетания) към съдържание и СМИСЪЛ

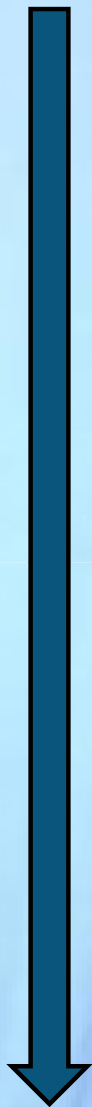
Зрително възприемане на буква, сричка, дума

Изговаряне (вътрешно и външно)

Разбиране на отделен елемент чрез
съпоставяне с дълговременната памет

Разбиране на връзките между думи и части на
текста

Разиране на текста

Низходящ модел

- «отгоре надолу» (top down) процесът на четене е доминиран от познавателните процеси: анализ, памет, прогнозиране, построяване на хипотези и отхвърлянето им и т.н.

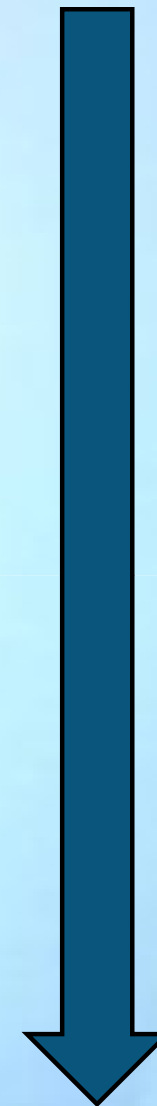
Ориентиране в темата

Построяване на хипотеза за смисъла на текста

Четене и съпоставка на фактите от текста с хипотезата

Потвърждаване, отхвърляне или коригиране на хипотезата

Разбиране на текста

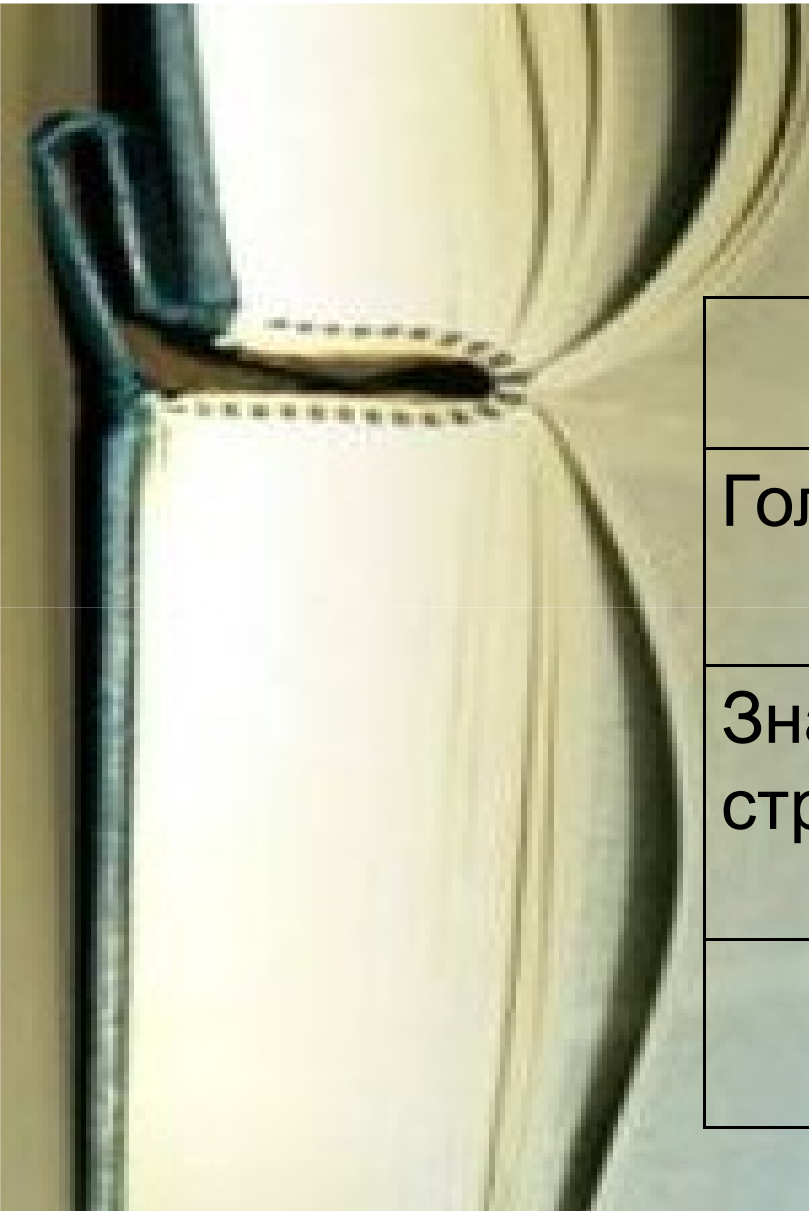
Интерактивен модел

- едновременно протичане и на двата процеса: декодиране и прогнозиране

Дислексия

- избирателно нарушаване на способността за овладяване на уменията за четене без да се влияе върху общата способност за учене.
- Видове дислексия: фонематична (неправилно произнасяне и размяна на букви или срички), оптическа, семантична.
- Дислексията е градуално понятие.

Четене и слушане на роден и чужд език

Роден език	Чужд език
Голям речников запас	Знания за света
Знание на езиковата структура	Логически умения
	Метакогнитивни умения

**УМЕНИЯ ЗА СЛУШАНЕ И
РАЗБИРАНЕ НА ТЕКСТ**

Dialogue

Boyan Antonov's secretary, Nadya, is late for work and nobody at the office knows why.

- Боян Антонов** Защо я няма още Надя? Преди винаги идваше навреме. Болна ли е?
Николай Не, не е болна. Много съм учуден, че я няма, защото тази сутрин я видях от трамвая. Отиваше на работа с колата си.
Боян Антонов Милена, ти знаеш ли защо я няма?
Милена Нямам представа. Аз също я видях на улицата отдалече, но не беше с кола.
Боян Антонов Какво правеше?
Милена Говореше с един полицаи пред болницата. Не можех да чуя какво говорят. Полицаят ѝ показваше знака СПИРАНЕТО ЗАБРАНЕНО.
Николай Ясно защо я няма. Сигурно има неприятности с полицията.
Боян Антонов Колко пъти ѝ казвах да не паркира пред болницата! Сега ще трябва да плати глоба.

(A little later Nadya comes in.)

- Надя** Здравейте. Извинявайте за закъснението, но имах неприятности с колата. Опитвах много пъти да се обадя по телефона, но беше заето.
Милена Да, аз говорех преди малко. Кажй какво се случи.
Надя Отивах на работа с колата, но пред болницата моторът спря и не можеше да запали. Нямах представа какво му е. От няколко дни моторът не работеше добре, но аз продължавах да карам колата. Не можех да направя нищо друго освен да оставам колата там.
Милена Аз те видях. Говореше с един полицаи.
Надя О, ужасен беше, нали? Казах му, че колата има повреда, а той все ми показваше знака.
Боян Антонов Какво стана после?
Надя За щастие, видях един познат. Той стоеше на ъгъла до болницата. Купуваше си вестник. Той намери повредата веднага.
Николай Какво ѝ беше на колата?
Надя (Evasively.) Нищо особено. Повредата не беше в мотора.

- Милена** Защо не ни кажеш каква беше повредата точно?
Надя Е, добре. Нямах бензин... (General mirth.) За щастие, моят познат имаше туба с бензин в багажника.
Боян Антонов Следващия път ще бъде моторът. По-добре иди веднага на сервиз!

<p>Преди винаги идваше навреме. Болна ли е? Много съм учуден. Отиваше на работа. Нямам представа. отдалече Какво правеше? Говореше с един полицаи пред болницата. Не можех да чуя. Полицаят ѝ показваше знака СПИРАНЕТО ЗАБРАНЕНО.</p>	<p><i>Before, she always used to come on time.</i> <i>Is she ill?</i> <i>I'm very surprised.</i> <i>She was going to work.</i> <i>I have no idea.</i> <i>from afar</i> <i>What was she doing?</i> <i>She was talking to a policeman in front of the hospital.</i> <i>I wasn't able to hear.</i> <i>The policeman was pointing out the NO STOPPING sign to her.</i> <i>it's obvious why</i> <i>She is having trouble with...</i> <i>The times I've told her...</i> <i>a fine</i> <i>I tried (kept trying)</i> <i>I was speaking</i> <i>what happened</i> <i>the engine stopped</i> <i>wouldn't start</i> <i>for the past few days</i> <i>hasn't been working properly</i> <i>all I could do was...</i></p>
<p>ясно защо Има неприятности с... Колко пъти ѝ казвах... глоба опитвах аз говорех какво се случи моторът спря не можеше да запали от няколко дни не работеше добре не можех да направя нищо друго освен... ужасен беше колата има повреда все ми показваше знака Какво стана после? за щастие познат той стоеше на ъгъла Купуваше си вестник.</p>	<p><i>he was awful</i> <i>the car has broken down</i> <i>he kept pointing to the sign</i> <i>What happened next?</i> <i>fortunately</i> <i>acquaintance</i> <i>he was standing on the corner</i> <i>He was buying himself</i> <i>(cf. Unit 15) a newspaper.</i></p>

повредата	the fault
нищо особено	nothing special/nothing much
бензин	petrol
туба	canister
багажник	boot/trunk
следващия път	next time
иди веднага на сервиз!	go to a garage/service station immediately

Questions

1 Try to answer the questions.

Answer pretending to be the person to whom the question is addressed.

- a Милена, болна ли е Надя?
- b Николай, защо си учуден, че Надя още не е на работа?
- c Николай, какво правеше Надя, когато я видя?
- d Г-н Антонов, къде не трябваше да паркира Надя?
- e Надя, какво се случи с колата?
- f Надя, ти какво каза на полицаия?

2 True or false?

- a Полицаят показваше на Надя къде е сервизът.
- b Надя знаеше добре какво му е на мотора.
- c Трябваше Надя да остави колата пред болницата.
- d Надя видя един познат, който си купуваше вестник.
- e Нейният познат не можеше да намери повредата.
- f Колата имаше сериозна повреда.

How do you say it?

• Saying that something has gone wrong

Душът не работи.

Колата има повреда.

Повредата е в мотора.

Асансьорът е повреден.

Имам неприятности

с колата.

The shower is not working.

The car has broken down.

The fault is in the engine.

The lift is out of order.

I'm having trouble with

the car.

• Asking *What happened* or *What is the matter?*

Какво става?

What happened?

Какво се случи?

Какво има?

Какво става?

What happened?

What's the matter?

What's up? What's going on?

• Answering *Nothing special*

Нищо особено.

Nothing special.

• Expressing ignorance or surprise

Нямам представа.

I've no idea.

Много съм учуден.

I'm very surprised.

• Saying *Fortunately*

за щастие

fortunately/luckily

(cf. за съжаление *unfortunately* Unit 5)

Grammar

1 The past imperfect

You will find below examples of phrases describing not completed actions in the past but actions that are seen as going on at a given past moment. Usually, these are background actions accompanying the description of a past event. In all such cases you need to use a set of past forms known as the past imperfect.

Какво правеше тя? *What was she doing?*

Examples based on the dialogue:

Надя отиваше на работа.

Nadya was going to work.

Тя говореше с един полицай.

She was talking to a policeman.

Полицаят ѝ показваше знака.

The policeman was showing her the sign.

Here the reference to another past event (which happened when this one was going on) is only implied, but it can also be mentioned either:

• in phrases like **в това време** *just then*, **по същото време** *at the same time* and **през цялото време** *all that time*

• or in accompanying phrases introduced by **когато** *when*, that describe another action with the 'ordinary' past tense:

През цялото време Милена говореше (past imperfect)

All that time Milena was talking on the phone.

по телефона.

В това време моят познат си купуваше (past imperfect)

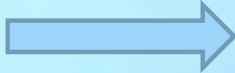
Just then my acquaintance was buying himself a newspaper.

си купуваше (past imperfect)

Just then my acquaintance was buying himself a newspaper.

Трудности при слушане на текст

- трудности, предизвикани от ***условията/ситуацията*** (шум, акустика);
- трудности, предизвикани от ***индивидуалните характеристики на говорещия (тембър, скорост, дикция; диалект и др.)***;
- ***езикови*** трудности

Езикови трудности

- *непозната лексика;*
- *термини, аббревиатури, архаизми и др.,*
- *разговорни изрази,*
- *дълги и сложни изречения от синтактична гл. точка.*

Основни психологически механизми при слушане:

- речев слух;
- памет (дълговременна и кратковременна /оперативна (10 сек.));
- прогнозиране;
- артикулиране.

Упражнения формиране на умения за разбиране при слушане:

- за развитие на слуха (фонематичен, интонационен)
- за развитие на уменията за прогнозиране;
- за формиране на артикулационни умение (повтаряне след диктор/учител);
- памет (количество думи във фраза, които могат да бъдат възприети и разбрани – 7 ± 2 на начален етап до 13-15 на напреднал).

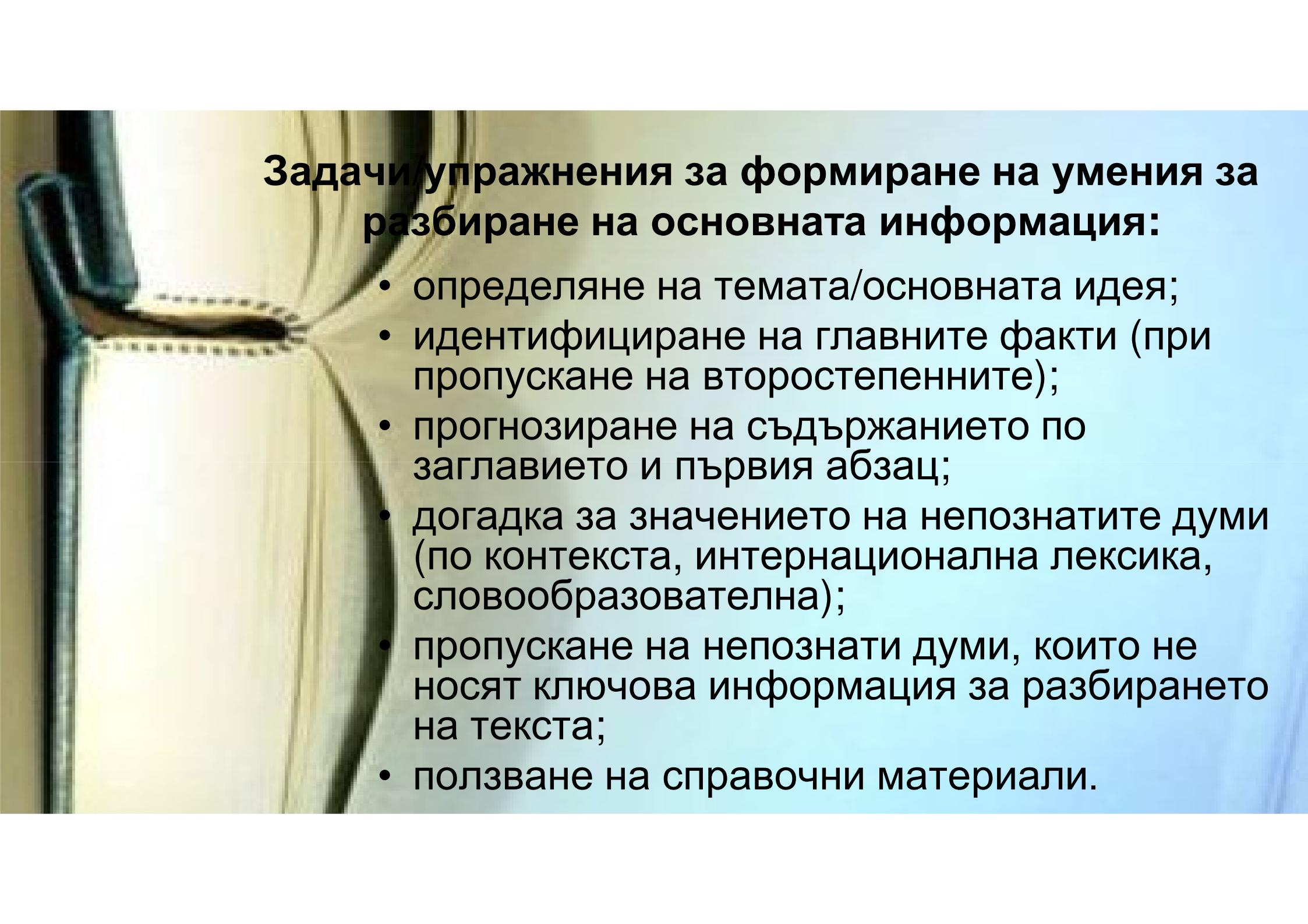
Видове четене и слушане

Видове четене и слушане

- ***Задълбочено (подробно, изучаващо) четене***
- ***Селективно (търсещо, ориентировъчно) четене***
 - ***за запознаване с основната информация в текста***
 - ***за търсене на конкретна информация***

Задачи/упражнения за формиране на умения за разбиране на основната информация:

- определяне на темата/основната идея;
- идентифициране на главните факти (при пропускане на второстепенните);
- прогнозиране на съдържанието по заглавието и първия абзац;
- догадка за значението на непознатите думи (по контекста, интернационална лексика, словообразователна);
- пропускане на непознати думи, които не носят ключова информация за разбирането на текста;
- ползване на справочни материали.

Показатели за разбиране на текста

– *Невербална реакция :*

- определяне на съответствие с информацията в текста(+, -);
- илюстрация, графика, схема, таблица.

– *Вербална реакция*

- избор на заглавие;
- намиране в текста или определяне на основната/основните идеи;
- съставяне на план;
- отговори на ключови въпроси (къде, кога, защо);
- изразяване на лично отношение с опора на текста.

Задачи при задълбочено разбиране при четене и слушане:

- отговори на въпроси, насочени към проверка на разбирането на детайлите в текста;
- анализ на отделни откъси от текста;
- превод на части от текста;
- частичен преразказ (устен или писмен);
- коментар.

Етапи при работата с текст:

- 1 етап (предтекстов) – мотивация, актуализация на личния опита и знания, прогнозиране на съдържанието;
- 2 етап (текстов) – конкретна комуникативна задача; обект на контрол – разбиране;
- 3 етап (следтекстов)
- 0 етап – подбор на текста

Подбор на текст; автентичност и адаптация на текстове

- Подбор на текст – интересен, актуален, съобразен с възрастовите и психологическите особености, равнището на владееене на езика
- Два вида автентичност: текстова (езикова) и дейностна

Адаптация на текстове

- съкращаване
 - текст (изречения);
 - често от изречение;
 - отделни думи и изрази;
- адаптация
 - ✓ синоними;
 - ✓ перифрази;
 - ✓ граматична адаптация.

1 етап - преди четене/слушане на текст:

- мотивиране, създаване на интерес;
- ключови трудности от езиков и психологически характер;
- актуализиране на опит и познания, свързани с темата.

Втори етап – слушане или четене:

- поставяне на комуникативна задача.

Трети етап – след прослушването или четенето:

- проверка на разбирането;
- коментари;
- анализи;
- основа за развитие на други речеви дейности (говорене, писане).

УРОК № 16

ВАКАНЦИЯ

Калина и Асен се срещат случайно на морето. Тя е със съпруга си, а той - с високо и красиво чернокошо момиче.

АСЕН: Калина, здравей!

КАЛИНА: Асене! Каква изненада! Много се радвам да те видя тук. Как си?

АСЕН: Отлично, благодаря. Радвам се, че ви срещам на толкова прекрасно място. Запознайте се с приятелката ми, Кармен - тя е испанка, но говори малко български. Кармен, това е Калина, моя колежка, а това е нейният съпруг.

КАРМЕН: Приятно ми е.

КАЛИНА: Откога сте тук?

АСЕН: От около два дни и ще останем тук около седмица. Ще живдем в къщата на майка ми. Преди това бяхме на планина, после бяхме при един приятел в Мелник и сега се забавляваме на морето.

КАЛИНА: Значи правите голямо пътуване.

АСЕН: Наистина. Между другото, какви са плановете ви за вечерта?

СЪПРУГЪТ НА КАЛИНА: Засега нямаме ясна идея. Обикновено ходим на ресторант, после на разходка и завършваме в някой бар или дискотека.

АСЕН: Ако сте свободни, мисля, че довечера можем да вечеряме някъде заедно. Ти какво ще кажеш, Кармен?

КАРМЕН: Разбира се. Нямам нищо против.

Eleonora Ivanova

КАЛИНА: За нас ще бъде удоволствие. А къде?

АСЕН: Хайде да отидем в хубавия ресторант на плажа. Кухинята е чудесна, а н ще можем да гледаме морето. Вечер то е много красиво.

КАЛИНА: Страхотно! Къде да се срещнем?

АСЕН: Нека да се видим направо в ресторанта. Аз ще запазя мясца. С Кармен ще ви чакаме там в 19,30.

КАЛИНА: Чудесно, благодаря ти. Ще се видим довечера. Чао!

АСЕН И КАРМЕН: Чао! До довечера.

ИЗРАЗИ

случайно – by chance

каква изненада! – what a surprise!

Много се радвам да те видя тук – I'm very glad to meet you here

тя говори малко български – she speaks a little Bulgarian

откога сте тук – how long have you been here

забавляваме се – we're enjoying ourselves

нямам нищо против – I do not mind

ходим на разходка – we go for a walk

кухинята е чудесна – the food is delicious

къде да се срещнем – where shall we meet

ще се видим довечера – see you tonight

Отговорете на въпросите към текста

Къде се срещат четиримата?

Какво прави Асен, когато вижда, че Калина не познава Кармен?

Откога Асен и Кармен са в града?

Къде ще отседнат Асен и Кармен?

Какво обикновено прави Калина вечер?

Какво ще правят те вечерта?

Какво е предложението на Асен за вечерта?

Когă и къде ще се срещнат двете двойки?

Как?... да искаме съвет или разрешение – How to ask for advise or permission

Къде ДА се срещнем?

Искате ли ДА отидем на ресторант?

ДА отворя ли вратата?

Мога (може) ли ДА отворя вратата?

ОТНОСИТЕЛНИ МЕСТОИМЕННИ НАРЕЧИЯ – THE RELATIVE ADVERBS

за място	където Къде искаш да отидем? - Където кажеш.
за начин	както Как пишеш чай? - Както и ти - без захар.
за време	когато Когà да излезем? - Когàто искаш.
за причина	защото Защо питаш? – Защото искам да знам

УПОТРЕБА НА “КАТО” – USES OF “КАТО”

като $\left\{ \begin{array}{l} \text{as} \quad \text{Лидия Павлова работи като секретарка.} \\ \text{like} \quad \text{Ние сме като братя.} \\ \text{when} \quad \text{Ще се върна, като свърша работата.} \\ \quad \quad = \dots \text{когато свърша работата.} \end{array} \right.$

Sometimes *като* replaces *когато* in the colloquial speech

Като се върнеш, обади се на Иванъв, instead of

Когато се върнеш, обади се на Иванъв.

Като се видим, ще говорим, instead of

Когато се видим, ще говорим.

Можеш да караш колà, като пораснеш, instead of

Можеш да караш колà, когато пораснеш.

Влияние на технологиите върху уменията за четене

- “вертикално” четене;
- нелинейное четене;
- “начално”, ориентиращо четене (4-8 мин., 2-3 стр.);
- оценяващо четене.